

حقوق محیط زیست

مباحثهای آن در ایران

ناهید درویشی

نویسنده و پژوهشگر

مدرس دانشگاه

سرشناسه: درویشی، ناهید، ۱۳۷۰

عنوان و نام پدیدآور: ناهید درویشی

مشخصات نشر: میراث ماندگار ۱۴۰۱

مشخصات ظاهری: ۲۲۵ص.

شابک: ۳- ۹۵۳- ۳۱۴- ۶۰۰- ۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: محیط زیست

رده بندی کنگره: ۲ب۳۵/۶۸ RDV

رده بندی دیویی: ۶۱۶/۷۵۳

شماره کتابشناسی ملی: ۵۴۱۷۱۹۹

نام کتاب: حقوق محیط زیست و خلاءهای آن در ایران

نام نویسنده: ناهید درویشی

ناشر: میراث ماندگار

شابک: ۳- ۹۵۳- ۳۱۴- ۶۰۰- ۹۷۸

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۱

صفحه آرای: سید علی حسینی درویشانی

چاپ: وفا

قیمت: ۱۲۰/۰۰۰ تومان

آدرس: قم، مجتمع ناشران، پلاک ۳۱۸

تلفن: ۰۲۵۳۷۸۴۲۳۹۸

انسان به عنوان اشرف مخلوقات، این کره خاکی را به امانت در ید خود دارد و جهت دستیابی به آمال و آرزوهای خود اغلب فشارهای مضاعف و غیراصولی بر پیکر آن وارد می‌آورد، مصائب و مشکلات عدیده‌ای از جمله صنعت و تکنولوژی، افزایش جمعیت، استفاده غیرمتعارف از منافع و ذخایر (اعم از گیاهی و جانوری)، آلودگی‌های زیست محیطی (اعم از آب، هوا و خاک)، که غالباً تمام این رویدادها در مدت زمان نه چندان طولانی گریبان انسان را خواهد گرفت، برای جلوگیری و یا حداقل کنترل و نظارت دقیق به روند فوق، نیازمند وضع و اعمال قوانین و مقررات مناسب جهت کند نمودن روند تخریب و آلودگی‌های زیست محیطی می‌باشند. لازم به ذکر است وضع قوانین و مقررات مربوط با در نظر گرفتن نیازهای اصولی جامعه، تحقق پیدا خواهد کرد. توجه به چشم‌انداز و افق بلند سیاست‌های کلان کشور در وضع قوانین و مقررات یکی از اصول اساسی بنیادین، تدوین، تصویب و اجرای آنهاست. هر چند سابقه قانونگذاری در کشور ما به طور جدی از سه دهه تجاوز نمی‌کند، ولی روند رو به رشد تصویب قوانین و مقررات زیست محیطی از یک طرف نشان از توجه و اهتمام به این مباحث و از طرفی رشد فزاینده مباحث زیست محیطی در کشور می‌باشد.

ناهید درویشی

دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی

فهرست مطالب

مقدمه مؤلف ۹

فصل اول: کلیات/۱۴

پیشگفتار	۱۵
گفتار اول: تاریخچه حقوق محیط زیست در ایران	۱۶
بند اول: حقوق محیط زیست در ایران	۱۶
گفتار دوم: مفاهیم محیط زیست	۱۹
بند اول: تعریف محیط زیست	۱۹
بند دوم: تعریف جامعه زیست محیطی	۱۹
گفتار سوم: مبانی حفاظت از محیط زیست	۲۱
بند اول: سنتهای مذهبی	۲۱
بند دوم: جوامع سنتی	۲۲
گفتار چهارم: منابع حقوق محیط زیست در ایران	۲۴
بند اول: حقوق ملی	۲۴
الف- قانون اساسی	۲۴
ب- قوانین زیست محیطی	۲۵
اول- اسناد کلی	۲۵
دوم- قوانین عادی	۲۵
سوم- مصوبات هیأت وزیران	۲۹
چهارم- مصبه شورای عالی حفاظت محیط زیست	۲۹
پنجم- شایر شوراهای عالی	۳۰
ششم- مصوبات سازمان حفاظت محیط زیست	۳۰
پ- مقررات اداری	۳۰
ت- جرم انگاری سؤ رفتارهای زیست محیطی	۳۰
د- استانداردهای صنعتی و مجموعه قواعد رفتاری زیست محیطی	۳۱

۳۲	بند دوم: قواعد زیست محیطی حقوق بین الملل
۳۳	الف- معاهدات یا کنوانسیون
۳۵	اول- ماهیت تعهدات
۴۴	دوم- موافقتنامه‌های ساختاری
۴۵	سوم- کاربرد موقتی (interim Application)
۴۵	چهارم- ساز و کارها و نهاد‌های همکاری
۴۷	پنجم- آیین رعایت و پایبندی (compliance procedures)
۴۹	ششم- تطبیق و تکامل تعهدات
۵۲	ب- عرف بین الملل
۵۵	پ- اصول کلی حقوقی
۵۸	د- دکترین و تصمیمات قضایی
۵۹	ج- اسناد غیرالزام‌آور بین المللی
۶۲	اول- قطعنامه‌ها و تصمیمات سازمان‌های بین المللی
۶۸	دوم- تصمیمات کنفرانس اعضاء / اجلاس اعضاء
۶۹	سوم- برنامه‌ها و طرح‌های اقدام
۷۱	چهارم- استاندارد سازی
۷۲	پنجم- مجموعه مقررات رفتاری

فصل دوم: حفظ طبیعت باید‌ها و نبایدهای حقوقی/ ۷۵

۷۶	پیشگفتار
۷۷	گفتار اول: حفظ طبیعت، وظیفه اخلاقی
۷۸	بند اول: حقوق و حفظ طبیعت
۷۹	گفتار دوم: وضعیت محیط زیست (SOE)
۸۰	بند اول: وضعیت محیط زیست در ایران
۸۲	بند دوم: وضعیت محیط زیست جهان
۸۳	بند سوم: چالش‌های زیست محیطی

گفتار سوم: متولیان محیط زیست.....	۸۵
بند اول: حمایت از محیط زیست	۸۵
بند دوم: حفظ محیط زیست در سطح بین الملل	۸۷
بند سوم: حفاظت محیط زیست در جهان امروز	۸۹
بند چهارم: رویکرد دولت ها در حفظ محیط زیست	۹۰
گفتار چهارم: نقش سازمان های مردم نهاد در ارتباط با محیط زیست پایدار.....	۹۲

فصل سوم: مشکلات زیست محیطی ایران/۹۵

پیشگفتار	۹۶
گفتار اول: مشکلات زیست محیطی ایران.....	۹۷
بند اول: کمبود آب سالم	۹۷
بند دوم: آلودگی شهری و صنعتی	۹۹
بند سوم: تخریب زمین ها و جنگل زدایی	۱۰۰
بند چهارم: راه حل های جنگل زدایی	۱۰۲
بند پنجم: قرار داشتن در معرض بلایای طبیعی	۱۰۷
گفتار دوم: موارد پیشگیری از آسیب محیط زیست در ایران	۱۱۳
بند اول: مورد لحاظ قرار دادن مسایل محیط زیستی	۱۱۳
الف- سایت زباله	۱۱۳
ب- عدم تفکیک زباله	۱۱۴
اول: مهم ترین روش های دفع زباله در جهان	۱۱۶
دوم: مشکلات و موانع بازیافت زباله در ایران	۱۱۶
سوم: سهم ارگان ها را در فرهنگ سازی برای همیاری در بازیافت زباله	۱۱۷
چهارم: هزینه های سرمایه گذاری در بازیافت زباله در قیاس با عدم بازیافت	۱۱۸
پنجم: راهکار تفکیک زباله	۱۱۹
پ- ورود فاضلاب شهری به رود خانه و دریا	۱۲۰
ج- عدم مدیریت فضای سبز و گسترش آن	۱۲۳

بند دوم: تقویت نهاد ملی حفاظت محیط زیست	۱۳۶
بند سوم: ارتقای استانداردهای قانونی	۱۳۵
بند چهارم: کارآمدسازی نظارت و گزارش دهی	۱۳۶
بند پنجم: ارتقای آموزش همگانی و آگاهی های عمومی	۱۳۷
گفتار سوم: چالش های سازمانی سازمان حفاظت محیط زیست	۱۲۹
گفتار چهارم: نظارت مجلس در حل معضلات سازمان محیط زیست	۱۳۰
بند اول: انجام یک تحقیق و تفحص گسترده و دقیق در خصوص	۱۳۰
الف- بررسی و شناخت مشکلات متعدد محیط زیستی کشور	۱۳۰
ب- ارزیابی ساختار داخلی و سطح کارآیی سازمان حفاظت محیط زیست	۱۳۱
پ- بررسی روابط سازمان با دیگر سازمان های داخلی و بین المللی مرتبط با محیط زیست	۱۳۱
بند دوم: بررسی ارتقای قالب سازمانی سازمان حفاظت محیط زیست	۱۳۲
الف- تجمیع قوانین موازی محیط زیستی و تصویب یک قانون پایه	۱۳۳
ب- امکان ادغام نهادهای موازی	۱۳۳
بند سوم: بررسی تأسیس واحدهای نظارت و پیگیری محیط زیستی در سازمان ها	۱۳۳
بند چهارم: بررسی تأسیس نهاد ملی آموزش حفاظت محیط زیست	۱۳۵
بند پنجم: بررسی و تقویت عملکرد قوه قضاییه در زمینه حمایت کیفری از محیط زیست	۱۳۵
بند ششم: انتشار گزارش این اقدام ها به مردم	۱۳۶
گفتار پنجم: چالش های درون سازمانی سازمان محیط زیست	۱۳۷
بند اول: جایگاه و صلاحیت حقوقی سازمان حوزه حفاظت از محیط زیست	۱۳۷
بند دوم: جایگاه حقوقی سازمان حوزه حفاظت از محیط زیست	۱۳۸
بند سوم: وظایف سازمان حفاظت از محیط زیست	۱۶۱
الف- حفاظت و بازسازی	۱۶۲
ب- استانداردسازی	۱۶۵
پ- برنامه ریزی	۱۶۶
ت- ارزیابی، نظارت و پیشگیری	۱۶۵
ث- اطلاع رسانی و آگاه سازی	۱۶۷

- ج- ارتباط سازمان با شورای عالی حفاظت محیط زیست ۱۶۸
- چ- حضور رئیس سازمان در شوراها و مجامع تصمیم گیر اداری ۱۶۹
- ح- شأن حقوقی مصوبات سازمان حفاظت محیط زیست ۱۷۰
- گفتار ششم: ساختار داخلی سازمان حفاظت محیط زیست ۱۷۲
- بند اول: خلاءهای سازمانی ۱۷۲
- بند دوم: مشکلات پرسنلی ۱۷۲
- الف- عدم تخصص کافی ۱۷۲
- ب- عدم بهره‌مندی از تجهیزات فنی و آزمایشگاهی کافی و پیشرفته ۱۷۳
- ج- عدم بهره‌مندی از گارد محیط زیست کافی و مجهز ۱۷۴
- بند سوم: مشکلات کارکردی ۱۷۴
- الف- عدم تحول و واکنش سریع ۱۷۴
- ب- معطل ماندن تصویب مقررات و استانداردها ۱۷۵
- پ- نبود سازوکارهای دقیق بازرسی ۱۷۵
- ت- عدم اجرای برنامه‌های آموزشی عمومی و تخصصی کافی و موثر ۱۷۶
- ث- عدم گزارش‌دهی و اطلاع‌رسانی مناسب ۱۷۶
- ج- عدم تهیه و ارسال الگوهای بهینه حفاظت از محیط زیست ۱۷۷
- چ- جایگاه سازمانی ضعیف قسمت امور حقوقی ۱۷۸
- گفتار هفتم: چالش‌های میان سازمانی حفاظت محیط زیست ۱۶۰
- بند اول: نبود برنامه جامع حفاظت محیط زیست و توسعه پایدار کشور ۱۶۰
- بند دوم: عدم تمرکز یا تراکم صلاحیت حفاظت از محیط زیست ۱۶۱
- الف- عدم تمرکز ۱۶۲
- ب- تضاد بهره‌برداری و حفاظت ۱۶۴
- ج- فقدان آیین مشخص برای همکاری و حل اختلافات ۱۶۵
- د- ضعف سازوکارهای جبرانی ۱۶۸
- ن- فقدان سازوکارهای نظارتی مشخص بر این سازمان ۱۶۹
- گفتار هشتم: چالش‌های برون سازمانی ۱۷۱

طول تاریخ همواره ایران زمین به برکت وجود طبیعت سرشار از نعمات الهی، مهد تمدن‌های باشکوهی بوده است. بهره برداری توأم با حفاظت از منابع محیط زیست ریشه در فرهنگ غنی مردم این مرز و بوم دارد و تخریب و آلوده سازی منابع از لحاظ دینی گناه به شمار می‌رود. در طول تاریخ همواره بین بهره برداری انسان و توان طبیعت تعادل وجود داشته است. اما متأسفانه در برهه‌ای از تاریخ با غلبه فرهنگ مصرف گرایی غربی و گسترش فعالیت‌های صنعتی به لزوم محیطی در اکثر کشورهای سستی حفظ تعادل بین منابع و توسعه توجه کمتری صورت گرفته است. اوج گیری مشکلات زیست محیطی، تغییرات آب و هوا، تخریب جنگل‌ها و منابع طبیعی، فرسایش خاک و کمبود مواد جهان، افزایش آلودگی زیست غذایی، گرسنگی و قحطی در برخی از نقاط جهان و بالاخره بروز بیماری‌های ناعلاج و مرگ و میرهای انسانی که غالباً ناشی از عوارض زیست محیطی و عدم توجه به بهداشت و سلامت محیط زیست بوده است، نمونه‌هایی از این بی توجهی ناشی از عوارض زیست محیطی به شمار می‌روند که طی قرن گذشته به اوج خود رسیده است. بروز این مسایل علاوه بر برانگیختن حساسیت محافل علمی، سیاست‌مداران و دولت‌مردان، حتی در میان توده‌های مردمی نیز مورد توجه جدی قرار گرفته است و موجب شده که جهانیان به نوعی با احساس همدردی مشترک در صدد رفع تنگناهای موجود و بهبود کیفیت محیط زیست برآیند.